

ПОЗИЦИОНИРАЊЕ ПРОСТОРА ЈУЖНЕ СРБИЈЕ У ЦИЉУ ТУРИСТИЧКОГ РАЗВОЈА

POSITIONING OF SPACE SOUTHERN SERBIA IN ORDER TO TOURISM DEVELOPMENT

Јовица Мојић*

Примљено: 29.08.2012. | Прихваћено: 20.11.2012.

РЕЗИМЕ: Циљеви у овом раду су двоструки - да се истраживање фокусира на позиционирање простора Јужне Србије у виду одређивања крајњих граничних тачака, и да се дефинишу границе и површина. Идеја да се просторни оквир истраживања фокусира на југ Србије који чине Нишки, Топлички, Јабланички и Пчињски округ, лежи у чињеници да је ово раскрсница путева Источне и Западне Европе, које воде на Блиски исток и Егејско море. Методом крајњих граничних тачака посматране територијалне јединице извршено је одређивање географског центра. Имајући у виду да је Јужна Србија занимљива туристичка дестинација која чини спој нетакнуте и неоткривене природе, анализиран је географски, саобраћајни, као и туристички положај према главним туристичким правцима и према главним туристичким дисперзивама. Налази истраживања, описани у својству одређених карактеристика, представљени су у директној вези са ангажовањем изабраних и идентификованих туристичких ресурса за савремену туристичку понуду. Допринос истраживања се огледа у апликативном значају и његови резултати могу бити инкорпорирани у званичне стратегије развоја туризма појединих просторних целина.

Кључне речи: Јужна Србија, географско-саобраћајни положај, позиционирање простора, туристички развој

ABSTRACT: The objectives of this paper are twofold - that the research focuses on the positioning of the area of Southern Serbia as a final determination of border points, and to define the boundaries and surfaces. The idea that the spatial framework of the research focuses on south Serbia, which seems Niš, Toplica, Jablanica and Pčinja district, lies in the fact that this is a crossroads of Eastern and Western Europe, leading to the Middle East and the Aegean Sea. Method of end-point boundary observed territorial units performed to determine the geographical center. Bearing in mind that the Southern Ser-

* Мр Јовица Мојић, докторски кандидат, Универзитет у Нишу, Економски факултет, Трг краља Александра 11, Ниш; www.eknfak.ni.ac.rs; e-mail: jmojic@sezampro.rs

bian interesting tourist destination that makes the combination of pristine and undiscovered nature, we analyzed the geographic location, transportation position and the position of the main tourist routes and travel to major tourist dispersive. Research findings are described as certain characteristics are presented in direct relation to the engagement of the identified and selected tourist resources of modern tourist facilities. Contribution to research is reflected in application importance and his results can be incorporated into the official tourism development strategy of individual spatial units.

Key words: *Southern Serbia, geographic-traffic location, positioning space, tourism development*

УВОД

Јован Цвијић¹ је један од првих наших научника који је уочио значај комуникационих линија кроз Србију, које повезују централну Европу преко Балкана са Малом Азијом, и даље до Суецког канала. Истичући да због тога има веома повољан географски положај, позната су и често цитирана његова поређења Србије са „кућом на друму“, „евроазијским мостом“ или „капијом истока“. Али, исто тако, Цвијић је увидео да је у геополитичком и културолошком погледу ова територија била више транзитна зона него раскршће, односно како се он изразио „медијум за паркурирање, пројуривање и протрчавање“ (Цвијић, 1991).

Позиција географског положаја пружа основу за утврђивање могућности развоја туризма у одређеној просторној целини. Поред природних, антропогених, демографских ресурса и материјалне основе, важну улогу у развоју различитих облика туризма у Јужној Србији има географски, саобраћајни и туристички положај.

Пошто је истраживање везано за конкретни простор, важну улогу током истраживања заузима картографски и просторни метод. Основна улога ових метода је анализа географског, саобраћајног и туристичког положаја и утврђивање његове улоге у развоју туризма. Осим тога, ови методи имају важну улогу код анализе просторног размештаја туристичких ресурса и њихове саобраћајне повезаности у оквиру саме туристичке дестинације.

¹ Научно стваралаштво Јована Цвијића (1865-1927) велико је и разноврсно. Знаменити научник се са подједнаким успехом бавио физичком и друштвеном географијом. Од посебног значаја су научни радови Јована Цвијића посвећени Србији и Балканском полуострву који су били предмет његовог истраживања 40 година. Први научни рад Јован Цвијић је објавио као студент завршне године студија 1887/1888. године (Прилог географској терминологији нашој). У писању и објављивању научних радова Јован Цвијић је био веома активан све до краја 1926. године, када се из штампе појавило обимно дело „Геоморфологија. Књига II“. Радови Јована Цвијића засновани су на обимним теренским истраживањима, поред осталог и у Источној Србији, посебно на Кучају, планини коју нам је до детаља представио у неколико својих раних радова. Истичемо само следеће: „Ка познавању крша Источне Србије“ из 1889. године и „Географска испитивања у области Кучаја“ из 1893. године.

ГЕОГРАФСКИ ПОЛОЖАЈ

Јужна Србија означава јужни део Србије, а временом је појам мењао значење. Током прве половине 20. века термин се употребљава за означавање простора данашње Републике Македоније, односно простор Вардарске Бановине (који се махом подударало са претходним).

Од територијалне реорганизације после Другог светског рата, овај термин се не употребљава активно, пошто од тада већи део јужног дела Србије обухвата Косово и Метохија, док се преостали део географски назива југоисточном Србијом.

Налази се у југоисточној Европи, на централном делу Балканског полуострва. Географски, а и климатски својим јужним делом се убраја и у медитеранске земље. Јужна Србија је на раскрсници путева Источне и Западне Европе, који воде на обале Егејског мора и на Блиски исток.

Методом крајњих граничних тачака посматране територијалне јединице добијамо бројчане податке за географске координате траженог географског центра.

Математичко-географски положај дефинишемо као положај неке тачке на Земљиној површини у односу на удаљености од екватора и почетног меридијана. Изражава се у степенима, минутима и секундама географске ширине и географске дужине (Мастило, Наталија, 2005).

Поступак: саберу се износи географске ширине за најсевернију и најјужнију граничну тачку посматране територијалне јединице, затим се збир подели на два. Потом се саберу износи географске дужине за најзападнију и најисточнију граничну тачку, и тај се збир подели на два. Ево и математичких формула (Илић, Станковић, 2007, 111).

$$\varphi_c = (\varphi_n + \varphi_s) \div 2$$

$$\lambda_c = (\lambda_z + \lambda_s) \div 2$$

Добијени бројчани подаци су географске координате траженог географског центра. По првој формули (φ_c) добија се податак за географску ширину а по другој формули (λ_c) податак за географску дужину. Географска ширина је растојање одређене тачке на Земљиној површини северно или јужно од екватора, а географска дужина је удаљеност неког места од почетног меридијана у правцу истока или запада.

На основу координата граничних места у истраживаним окрузима, одредили смо крајње граничне тачке северног дела Нишког округа ($43^\circ 47' 11''$), јужног дела Пчињског округа ($42^\circ 15' 20''$), западног дела Топличког округа ($43^\circ 10' 14''$) и источног дела Пчињског округа ($22^\circ 31' 60''$). *Методом крајњих граничних тачака* одредили смо географски центар истраживаних округа просторно дефинисан као Јужна Србија са координатама $43^\circ 02' 06''$ СГШ и $21^\circ 45' 19''$ ИГД.

У наставку су добијени подаци приказани у табели 1, а графички у карти 1. Размер мапа (карата) је добијен поделом растојања одређених тачака у природи са растојањем истих на карти непознате размере.

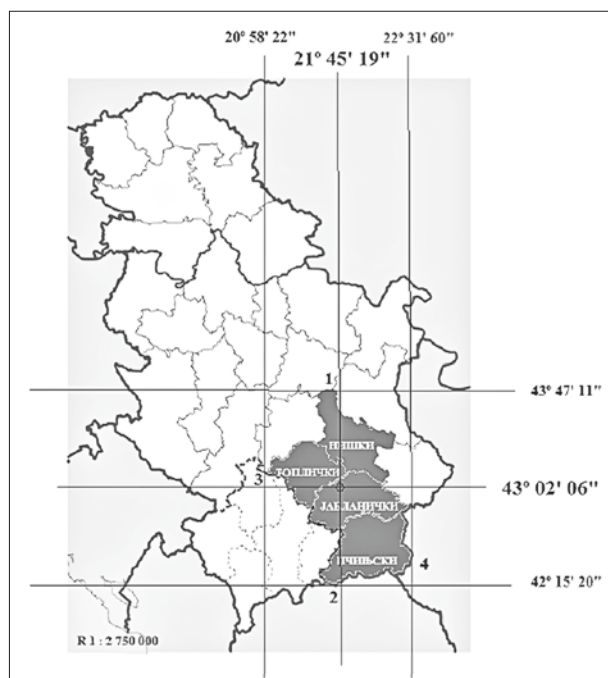
Табела 1. Крајње граничне тачке Јужне Србије

Table 1. Extremely border point of South Serbia

№	Тачка	Место - општина	φ – с. г. ш.	λ – и. г. д.
1.	Северна	Скорица-Ражањ	43° 47' 11"	21° 33' 31"
2.	Јужна	Миратовац-Прешево	42° 15' 20"	21° 39' 29"
3.	Западна	Штава-Куршумлија	43° 10' 14"	20° 58' 22"
4.	Источна	Ресен-Босилеград	42° 25' 60"	22° 31' 60"

Извор: аутор

Географски центар Јужне Србије налази се у атару насеља Зелетово (раније *Суво Поље*), чије су координате 43° 02' 12" СГШ и 21° 44' 59" ИГД, у општини Бојник у Јабланичком округу. Према попису из 2002. овде је било 110 становника. У насељу има 38 домаћинстава, а просечан број чланова по домаћинству је 2,89. (Републички завод за статистику, 2003). Географски центар се налази југозападно од Ниша, око 45 km од центра града (праволинијски), 23 km јужно од Прокупља, 27 km западно од Лесковца и 72 km северозападно од Врања.

Карта 1. Одређивање географског центра (ГЦ) методом крајњих граничних тачака

Map 1. Determining the geographical center (GC) method of end boundary point

Извор: аутор

Одређујући положај Јужне Србије према важнијим географским целинама којима она припада са својим окрузима, долазимо до констатације о њеној балканској, средњоевропској и јужноморавској позицији.

Оваква сложеност положаја условљава и велику комуникативност. Отуда се њен положај може прихватити као значајна компонента развоја транзитног туризма као својеврсне подстицајне основе развоја туризма уопште. Основни значај положаја Јужне Србије произилази из његове функције повезивања атрактивних и рецептивних фактора туристичке понуде са емитивним центрима, односно туристичким токовима у земљи и иностранству.

ГРАНИЦЕ, ПОВРШИНА И ОКРУЗИ

Простор Јужне Србије се налази у средини јужног Балкана, смештен између Бивше Југословенске Републике Македоније (БЈРМ) на југу, Пиротског округа на истоку, Расинског, Поморавског и Зајечарског округа на северу, и Косовско-

Карта 2. Мапа Србије по окрузима

Map 2. Map of Serbia by districts

Извор: www.tt-group.net/Mapa/Mapa-Srbije-Okruzi

тровачког, Косовског и Косовско-поморавског на западу. Простор покрива област од 11.308 km², који се састоји од округа Ниш, Прокупље, Лесковац и Врање.

Целим простором доминира река Јужна Морава, која је дугачка 295 km и тече углавном смером југ–север, од македонске границе до централне Србије. Ток Јужне Мораве представља композитну долину. Њу чини наизменично смењивање клисура и котлина. Прва је Врањска котлина, затим следи Грделичка клисура, па Лесковачка котлина, Печењевачко сужење, Брестовачка котлина, мало Курвинградско сужење, које се наставља на Нишку котлину, а она на Мезграјско сужење. После овог сужења пружају се још Алексиначка котлина и Сталаћка клисура, где се Јужна Морава сустиче са Западном Моравом и заједно чине Велику Мораву.

Нишавски округ се налази на југоистоку Србије. Обухвата следеће општине: Алексинац, Дољевац, Гаџин Хан, Мерошина, Ниш (Црвени крст, Пантелеј, Палилула, Медијана, Нишка Бања), Ражањ, Сврљиг. Округ се распростире на територији површине 2.729 km². Налази се у сливу реке Нишаве. Има укупно 373.404 становника (Попис 2011). Седиште округа је у граду Нишу. Саобраћајна инфраструктура на територији Ниша чини га раскрсницом копненог и ваздушног саобраћаја Балкана, (поготово због интензивног саобраћаја ка Турској и Грчкој) и због тога што се на територији Ниша налази међународни аеродром *Константин Велики*, који носи међународну ознаку INI.

У самом граду Нишу налази се Нишка тврђава, која се убраја међу најлепше и најбоље очуване тврђаве на Балкану, а зидана је крајем XVII века. На периферији Ниша је спомен-обележје Ђеле-кула, кога су Турци сазидали од лобања и гла-

Карта 3. Нишавски округ

Map 3. Nis district

Извор: www.webrzs.stat.gov.rs

ва српских устаника погинулих на Чегру, где се, под вођством Карађорђа, вожда и хероја Првог српског устанка, против Турака, одиграла, Чегарска битка (1809. године).

Топлички округ се налази на југу Србије и обухвата географску и историјску област, познату као Топлица, која се налази у сливовима река Топлице и Косанице. Обухвата следеће општине: Блаце, Куршумлија, Прокупље, Житорађа. Округ се распростире на територији површине 2.230 km². Има укупно 90.600 становника (Попис 2011). Седиште округа је град Прокупље.

Окосницу друмског саобраћаја чини деоница регионалног пута Р-245 Ниш–Житорађа–Прокупље–Приштина која пролази кроз Житорађу, регионални путни правац Р-221, Ниш–Пејковац–Прокупље–Приштина који пролази кроз Добрач, средиште повртарске и пољопривредне производње општине, и регионални пут Р-223 А који повезује општину Житорађа са општином Бојник и пролази кроз Дубово. Укупна дужина регионалних путева износи 38 km. Удаљеност општине од међународног путног коридора Е-75 износи свега 12 km .

Од историјских споменика треба споменути Хисар, брдо изнад Прокупља, које представља симбол града. Ту су откривени делови средњовековне тврђаве са још добро очуваном кулом коју народ зове Југ-Богданова, по једном од јунака Косов-

Карта 4. Топлички округ

Map 4. Toplica district

Извор: www.webrzs.stat.gov.rs

ског боја. Храм Св. Прокопија који се налази у близини, грађен је још у X веку, а Латинска црква, из XVI века пример је утицаја католичке културе коју су донели дубровачки трговци у XV и XVI веку.

Јабланички округ се налази у југоисточном делу Србије. Обухвата следеће општине: Бојник, Црна Трава, Лебане, Лесковац, Медвеђа, Власотинце. Простире се на површини од 2.769 km². Има укупно 255.463 становника (Попис 2011). Седиште округа је град Лесковац. Познати културно-историјски споменици овог округа су: римска некропола у Малој Копашници из II века, Јашуњски манастири посвећени Св. Богородици Ваведења (1499) и Св. Јовану Крститељу (1517), затим

Карта 5. Јабланички округ

Map 5. Jablanica district

Извор: www.webrzs.stat.gov.rs

црква Св. Јована Крститеља из XVI века, прави бисер међу споменицима, и Царичин град (или Justiniana Prima), позноантички локалитет саграђен од стране византијског цара Јустинијана I на месту његовог рођења.

Пчињски округ простире се на крајњем југу Републике Србије на површини од 3.520 km² (3,98% територије Републике Србије). Има укупно 243.529 становника (Попис 2011). Седиште округа је град Врање. На истоку се граничи са Бугарском, на југу са Македонијом и Албанијом, на западу са Косовом и Метохијом и на северу са Јабланичким округом.

Округ обухвата 7 општина: Врање, Бујановац, Босилеград, Прешево, Трговиште, Владичин Хан и Сурдулицу.

Од седам општина, 5 имају погранични карактер:

1. Босилеград (дужина границе са Бугарском 54 km и са Македонијом 9 km);
2. Сурдулица (дужина границе према Бугарској 42 km);
3. Трговиште (дужина границе према Македонији 47 km);

Карта 6. Пчињски округ

Map 6. Pčinja district

Извор: www.webrzs.stat.gov.rs

4. Прешево (дужина границе 60 km);
5. Бујановац (дужина границе 14 km).

Просечна величина општина креће се око 500 km². Најмању површину заузима општина Прешево (264 km²) док је највећа површина општине Врање (860 km²).

Рељеф, просторна организација, демографски токови и инфраструктурна опремљеност допринели су да просечна густина насељености у овом региону буде 64,97 на km² што је знатно испод републичког просека од 83,18.

На подручју Пчињског округа заступљена је умерено континентална клима са извесним специфичностима. Просечна годишња температура је 12,4 степена, просечан ваздушни притисак 966,2 а релативна влажност ваздуха 68%.

Посебно можемо издвојити следеће атрактивне туристичке ресурсе у региону Јужне Србије: Ђавоља варош (споменик природе), Сићевачка клисура (парк природе), Јелашничка клисура (специјални резерват природе), Власина (предео изузетних одлика), Власинско језеро (од 2007. године под заштитом Унеска), Сува планина (масив са изузетним појавама и облицима крашког рељефа), Радан планина (састављена од три масива: Мајдан планине, Равне планине и Петрове горе), Царичин град (археолошки локалитет), Медијана (археолошки локалитет), Врањска бања (позната по најтоплијој води у Европи), Прохор Пчињски (манастир) итд.

САОБРАЋАЈНИ ПОЛОЖАЈ

Саобраћајно-географски положај представља положај неке тачке или ареала на Земљиној површини у односу на главне путне правце, како друмске, тако водене и ваздушне. Најчешће се наводи повољан саобраћајни положај Јужне Србије, јер се налази на *раскрсници* између истока и запада.

Једна од основних смерница планског развоја Јужне Србије, када је у питању саобраћајни сектор, јесте унапређивање повезаности са земљама у окружењу и прикључивање постојећој мрежи европских саобраћајница. Изградња саобраћајне инфраструктуре по европским стандардима представља један од предуслова за развој туризма. *Коридор X* је један од паневропских саобраћајних коридора. Простире се од Аустрије до Грчке. Обухвата како железнички, дужине 2.528 km, тако и друмски коридор, 2.300 km.

Кроз Јужну Србију у изградњи је Крак В: Ниш (SRB) – Димитровград (SRB) – Софија (BG) – Истамбул (TR) – преко коридора 4, на потезу Ниш–Димитровград у дужини од 83,4 km и Крак Г: Велес (МК) – Прилеп (МК) – Битољ (МК) – Флорина (GR) – Игуменица (GR), на потезу Грабовница–Прешево у дужини од 96,1 km.

Један од основних принципа уређења паневропске саобраћајне мреже унутар утврђених коридора су њена интермодалност и мултимодалност, којима се обезбеђује избор између међусобно повезаних и интегрисаних видова саобраћаја. Велики значај се додељује поједностављивању и убрзавању међународних саобраћајних токова, што обухвата усклађивање квалитета и режима саобраћајних услуга. Крајњи циљ успостављања мреже паневропских путева је функционално међурегионално повезивање, чиме би се обезбедили услови за слободније

кретање људи, робе, капитала и информација, уз истовремено повећавање њихове мобилности.

Саобраћајна инфраструктура у великој мери детерминише и просторно усмерава економски развој Јужне Србије, али и ширег европског региона. Она има снажну функцију интеграције, како физичке (територијалне) и економске, тако и политичке, те се њеном даљем планском развоју мора посветити велика пажња на свим нивоима, од локалног до међународног.

ТУРИСТИЧКИ ПОЛОЖАЈ

Туристичко-географски положај је просторни однос између неког туристичког локалитета, места или регије и посматране регије. Може се засновати и према правцима туристичких кретања и сл. Према величини утицаја можемо разликовати:

- светски,
- континентални,
- регионални и
- локални туристички положај.

Истовремено, функционалан положај, условљен је географским положајем и може се дефинисати као (Јовичић, 1989):

- поливалентан,
- контактан,
- транзитан и
- као фактор спајања и прожимања.

Регионални и локални туристички положај Јужне Србије огледа се у погодном саобраћајно-географском положају са приступом на коридор X, са снажним емитивним центрима (Београд, Ниш, Приштина, Софија, Скопље) који у окружењу омогућавају саобраћајни приступ према суседним границама.

Регион Јужне Србије представља веома интересантну туристичку дестинацију по свом географском положају (раскрсница путева), са изузетним природним лепотама, културно-историјским вредностима, погодним климатским условима, богатим рекама, језерима и термалним водама. Укрштање различитих култура и цивилизација на овим просторима оставило је у наслеђе велики број културно-историјских споменика. Стога је традиционално и културолошко наслеђе у региону врло богато. Стављање истог у функцију координираног и интегралног развоја туризма имало би за циљ обogaћивање његове понуде, привлачење једног новог миљеа туристичких конзумента, те постизање значајних финансијских ефеката и резултата из ове области.

ПОЛОЖАЈ ПРЕМА ГЛАВНИМ ТУРИСТИЧКИМ ПРАВЦИМА

Савремена туристичка кретања су везана за велики број праваца и смерова што је последица изразите бројности и разноврсности туристичких вредности, односно објеката који се налазе у врло сложеним просторним позицијама у односу на емитивна подручја. У Европи су се до сада постојећа многобројна туристичка кретања груписала у неколико кључних праваца, међу којима се великом фреквентношћу истичу (Ромелић, 2008, 17):

- Западни медитерански правац,
- Централни медитерански правац и
- Источни медитерански правац.

За Јужну Србију је значајан Источни медитерански правац који повезује Северну, Централну и Западну Европу са Јадранским, Егејским и Црним морем. Он је дужи од осталих, а карактеришу га лошији квалитет и мања густина саобраћајница. Предност овог правца је у томе што има функцију повезивања европског и азијског континента, због чега Јужној Србији пружа добре могућности за развој транзитног туризма.

Истовремено, од велике је важности геосаобраћајни положај Јужне Србије, који се огледа у путним правцима, као што су краци коридора X, као и државни пут I реда бр. 25 Зајечар–Ниш–Прокупље–Приштина у правцу исток–запад; са источне стране подручје тангира Републику Бугарску, преко које се граничним прелазима, аутопутем и другим инфраструктурним системима, везује за паневропске инфраструктурне коридоре IV и VIII; државни путеви путеви I и II реда на појединим деоницама, а посебно општински путеви.

Јужна Србија има потенцијал да развије друмски, железнички и ваздушни саобраћај. Због низа географских повољности развој саобраћаја у Јужној Србији ће у будућности бити још држи и обимнији. Главно саобраћајно чвориште је град Ниш.

ПОЛОЖАЈ ПРЕМА ГЛАВНИМ ТУРИСТИЧКИМ ДИСПЕРЗИВАМА

Положај Јужне Србије према главним туристичким дисперзивима можемо усмерити на:

- Средњу Европу,
- Западну Европу,
- Северну Европу и
- према конкурентским туристичким земљама.

За Јужну Србију веома су важна два основна туристичка емитивна простора – домаћи и потенцијални међународни емитивни простор. Као главни емитивни простори туристичке тражње у Јужној Србији јављају се градски центри. Пре свега се мисли на Ниш, Прокупље, Лесковац и Врање.

Положај наведених општина према међународним емитивним просторима је такође добар. Главни потенцијални међународни туристички дисперзиви за Јужну Србију, па самим тим и за наведене општине, јесу земље Средње Европе у окружењу, јер је досадашњи развој иностраног туризма показао највећи прилив туриста из ових регија. Међутим, иако земље у окружењу спадају у ред земаља са скромнијим дисперзивним могућностима, новија туристичка кретања показују да Јужна Србија може рачунати на туристе из Источне Европе и да, према томе, добар део туристичке понуде треба прилагоди карактеристикама и захтевима ових тржишта.

Када се говори о туристичко-географском положају мора се обратити пажња и на положај туристичког локалитета, односно мотива у односу на матична места боравка туриста, која представљају зону њиховог емитовања према туристичким местима. У овом контексту, постоји неколико врло значајних питања и момената. Прво и незаобилазно питање, када се говори о планирању туризма неке дестинације, јесте који то простори представљају матична места у односу на потенцијални локалитет, јер од тога зависи не само материјална функција годишњег обрта средстава и искориштености капацитета, него и свеукупна вишегодишња привредна делатност усмерена према туристичким активностима (Јовичић, 1980).

То у сваком случају зависи и од мотивске привлачности самог локалитета, која може бити значајно променљива у зависности од тога одакле туристи долазе, односно којем културном миљеу припадају. У том смислу можемо разликовати два типа потенцијалних туриста: они који су привржени сопственој култури и културном обрасцу, односно они који се боје и не желе упознати ништа ново и непознато, и они који управо то траже да би задовољили своју културну и туристичку потребу. Логична је претпоставка да ових других има више, јер је истраживање иманентно људском роду, па се тако и туристичко путовање намеће као нормална чињеница и општа потреба.

Било како било, сигурно да треба рачунати на традиционално добар одзив домаћих туриста који Јужну Србију сматрају местом за провод, одмор и разоноду. Што се тиче иностраног тржишта, треба рећи да су Јужној Србији наклоњена тржишта некадашњих југословенских република, нарочито Црне Горе, Босне и Херцеговине и Хрватске, али да се то још увек довољно не користи. Ако говоримо о иностраном туризму, онда се ту треба ослонити пре свега, на земље у окружењу. Туристе са тих простора треба користити не само као прост извор прихода и број на папиру о забележеној посети иностраних туриста, него као промотере, медијаторе и бесплатне амбасадоре туризма Јужне Србије, који ће своје задовољство пренети и другима и који ће заједно са њима долазити.

Од велике важности је презентовати културно-историјске знаменитости (нарочито археолошка налазишта, споменике културе, етно-вредности традиционалних села, манифестације и др.), уз интензивнију и организованију презентацију и коришћење, обнову запостављених традиционалних заната и др.

Туристичко-географски положај подразумева још једно важно питање, које је везано за положај туристичког мотива у односу на конкуренте. Овде се, такође расправа може водити у два смера. Прво се, као важно питање намеће проблем кон-

курвенције на домаћем туристичком тржишту, а као логичан след ствари и нимало наивно питање иностране конкуренције (Ромелић, Ђурчић, 2001).

ЗАКЉУЧАК

Повољност саобраћајно-географског положаја региона Јужне Србије омогућава и адекватан туристички положај. Повољан положај и добра туристичко-саобраћајна повезаност су најважнији фактори који детерминишу позиционираност одређеног простора према другим местима и објектима. При томе се морају имати у виду сви расположиви природни и антропогени туристички садржаји које Јужна Србија може да пружи, као и чињеница да преко овог простора пролазе значајне саобраћајнице, па га је могуће комплементарно посматрати са туристичким мотивима у окружењу.

И на крају, очекује се да истраживање укаже на правце развоја туризма туристичке дестинације Јужна Србија.

ЛИТЕРАТУРА И ИЗВОРИ

- Цвијић, Ј. (1991): *Географски и културни положај Србије*. Сабрана дела, књ. 41. друго издање, Књижевне новине, Београд.
- Илић, Ј., Станковић, С. (2007): Географски центар – географски центри, Републике Србије, централне Србије, Аутономне Покрајине Војводине и Аутономне Покрајине Косова и Метохије. *Зборник Мајнице српске за друштвене науке*, бр.123, стр.111.
- Јовичић, Ж. (1980): *Основи туризмологије*. Научна књига, Београд.
- Јовичић, Ж. (1989): *Туризам Србије*. Институт за туризам, Туристичка штампа, Београд.
- Мастило, Наталија (2005): *Речник савремене српске географске терминологије*. Географски факултет, Београд.
- Ромелић, Ј. (2008): *Туристичке реције Србије*. Природно-математички факултет, Департаман за географију, туризам и хотелијерство, Нови Сад.
- Ромелић, Ј., Ђурчић, Н. (2001): *Туристичка географија Југославије*. Институт за географију, Нови Сад.
- Републички завод за статистику (2003): *Становништво, национална или етничка припадност, подаци по насељима*, Београд.
- www.tt-group.net/Мапа/Мапа-Srbije-Okruzi
- www.webrzs.stat.gov.rs